

‘Met elke gymnasiast wordt een nieuwe Tacitus geboren,’ zo luidt een oude wijsheid onder leraren Latijn als ze weer een frisse lichterling voor zich hebben die zich aan het vertalen van de doorwrochte historicus wagen. Deze uitspraak lijkt ook op te gaan voor de inzendingen in de vertaalwedstrijd van Levende Talen, waarvoor wij een fragment kozen uit Dina Roebina’s *Een koude lente in de Provence*. Maar liefst vijftig vertalingen waren ingestuurd! Chapeau! МОЛОДЦЫ! Vijftig verschillende vertalingen. De geboorte van vijftig nieuwe Dina Roebina’s! Uiteraard waren wij zeer verheugd over dit enorme aantal inzendingen. Want het getuigt van een levende belangstelling voor het vak. En bovendien, het wordt zo onderhand weleens tijd voor vers bloed. Het kleine groepje gelukkigen dat nu de krenten uit de pap vist, heeft niet het eeuwige leven, en om onze grote ‘Russische’ vertaaltraditie voort te zetten hebben wij een nieuwe generatie vertalers nodig. Hopelijk vormt een vertaalwedstrijd als deze daarvoor een stimulans.

De te vertalen tekst van de wedstrijd was een fragment van zo’n 460 woorden uit *Een koude lente in de Provence* van Dina Roebina. Daarin beschrijft zij een ochtend in Delft, waar de markt wordt opgebouwd en een carillon speelt dat concurrentie krijgt van een draaiorgel. Vooral de beschrijving van dit orgel was voor de deelnemers een hele kluit.

De klus is door de 25 Dina Roebina’s heel verschillend geklaard, en dat niet iedereen in de prijzen is gevallen zal u niet verbazen. Er waren ‘rekkelijken’, die zich in meer of mindere mate loszongen van de brontekst, zodat er soms een geheel eigen compositie uit rolde. En er waren ‘preciezen’, die het niet aandurfdën afstand te nemen van de letterlijkheid. En dan zat er nog van alles tussenin. Er waren goede vertalingen, redelijke vertalingen, matige, eigenwijze, geslaagde en ‘uit-de-losse-pols-vertalingen’. In de minder geslaagde vertalingen zaten mooie vondsten, zoals er ook in de beste vertalingen uitglidders te vinden waren. Maar dat geeft niet, oefening baart kunst, vertalen is een eeuwig durend proces, waar je eindeloos op kunt broeden en studeren. Het is, om met Vladimir Iljitsj te spreken, een kwestie van учиться, учиться, учиться.

Want ja, hoe pak je het aan. Wat is je strategie? ‘Vertalen wat er staat?’ Dat is makkelijker gezegd dan gedaan. Waar ben je letterlijk? Te letterlijk? Waar te vrij? Wat doe je met onbeholpenheden of fouten van de auteur? En met Russische paraferalia waar het Nederlands geen equivalent voor heeft? Hou je vast aan de constructies van het origineel? Of niet? En zo voort.

Daar kwam bij dat het tekstfragment van Roebina – op het eerste gezicht rechttoe, rechtaan – toch een paar geniepigheidsjes en ‘onvertaalbaarheden’ bevatte die de deelnemers op de proef stelden. De jury was blij met haar luxe positie: zij hoefde zelf geen oplossingen aan te dragen. Wel was het een hele klus om uit de 25 Dina Roebina’s – die zij anoniem moest beoordelen – de beste vertalers te kiezen met hun verschillende vertaalstrategieën, oplossingen, woordkeuze etc.

Vooraf op het culinaire vlak trof de jury een baaiert aan oplossingen aan. Al in de openingszin: ‘Над Дельфтом курился туман, легкий, воздушный, какой-то зефирный’. Ja, dat ‘зефирный’, dat was een uitdaging! Het ging om een ijle, ‘zeфир-achtige’ mist. Hebben wij hier te maken met onze zefier: de (gunstige) westenwind? Of om een stof, d.w.z. een ‘zeer licht en dun katoenen weefsel’? Of doelt Roebina op een mierzoet Russisch snoepgoed? En moet je dan hieraan vasthouden? Of kies je voor een eigen beeld dat naar jouw gevoel de lading dekt?

In de vertalingen speelde zich een richtingenstrijd af tussen snoepgoed, stof en wind. De mist (‘какой-то зефирный’) nam hierbij de vorm aan van ‘schuimkoekjes’, ‘torenschuim’, ‘marshmallows’, ‘schuim’, ‘schuimgebakjes’, ‘meringues’, ‘schuimpjes’, ‘katoenen doeken’, ‘zijden sluiers’, ‘mistsluiers’ en ‘een zoete bries’.

En dan de wafels die op de markt in Delft te koop worden aangeboden: ‘пористые’ Belgische wafels (waarvan het Vlaamse jurylid Eric Metz overigens zei dat dit beslist geen Belgische wafels konden zijn). Deze пористые wafels nu werden in de verschillende vertalingen opgedist als zijnde respectievelijk poreus, luchtig, dun, sponzig en bros.

Wat de 'сгущенное молоко' betreft die tussen de wafellagen wordt gesmeerd, waren er grofweg twee scholen te onderscheiden: die van de 'room' en die van de 'melk': 'gecondenseerde melk', 'gecondenseerde volle melk', een gewaagd 'melkglazuur', 'room', 'slagroom', 'zoete room', 'zoete boterroom', 'banketbakkersroom', en één slimmerik die het op 'melkroom' hield.

Zeer inventief betoonden de vertalers zich in hun overzetting van een 'произведение кондитерского искусства' als beschrijving van een typisch Hollands, kitscherig versierd draaiorgel (letterlijk: een product van banketbakkerskunst). In de vertalingen troffen we hiervoor aan: 'een kunstwerk dat gebakken leek in de werkplaats van een patissier' (hier is duidelijk een rekkelijke aan het woord), 'een staaltje van banketbakkerskunst', 'product van banketbakkerskunst', 'banketbakkerskunstwerk', 'banketbakkersschepping', 'suikerwerkcreatie', 'een stuk banketbakkerskunst', 'banketbakkerskunstcreatie', 'de patisserie van een kunstwerk', 'patisseriekunst', 'een kunstwerk van zoetigheden', 'een stuk meesterbanket' en 'een werk van zoetwarenkunst'.

Het was voor de jury een leerzame ervaring om al die producten de revue te zien passeren, en we vonden het een hele opgave om tot een top drie van vertalers te komen.. Maar goed, we hebben de drie, naar onze mening beste vertalingen geselecteerd. Zij zullen allen een fraaie prijs krijgen, ter beschikking gesteld door de onvolprezen boekhandel Pegasus, die wij hiervoor grote dank betuigen.

Op de derde plaats is geëindigd: een vertaling die ons vooral aansprak vanwege het lef van de vertaalster om niet te strak aan de brontekst te blijven hangen. Bij haar licht het torenhaantje van de Nieuwe Kerk op in 'het melkwit van de wolken' en verschijnen 'zachte lichtglinsteringen' op het Delfts blauw dat op de Grote Markt te koop wordt aangeboden. Atie Pols, gefeliciteerd.

Ook de winnaar van de tweede prijs komt uit het rekkelijke kamp, de jury heeft hem op weinig echte fouten kunnen betrappen en was te spreken over het goed lopende Nederlands in zijn vertaling. Heel elegant is zijn vertaling van de ogenschijnlijk eenvoudige, maar toch niet makkelijk te vertalen zin over het Delftse paardje waarvan de manen worden vergeleken met het haar van een leerling uit de (Russische) vijfde klas: 'Het paardje was voskleurig en had goudblond-gespoelde manen, als de lok van een vlijtig meisje uit de brugklas.' Hein Remmen.

En dan nummer één. Uit zijn soepele vertaling blijkt dat hij de tekst 'in de vingers' heeft. Hij heeft niet gekozen voor de makkelijke weg, is dicht bij de brontekst gebleven en heeft waar nodig vrij vertaald. Bij hem vinden we een 'poppenkast-pierement' voor 'балаган-шарманка', een marktplein laat hij baden 'in een vol, jubelend licht', en een многоэтажное великолепие (de beruchte, uit velen lagen bestaande 'Belgische' wafel), voert hij op als een 'vorstelijke hoogbouw'.

Misschien is de laureaat genegen zijn vertaling hier voor te lezen, zodat u zich er zelf van kunt overtuigen dat hij de terechte winnaar van de vertaalwedstrijd is: Ad Winnubst.

de jury (bestaande uit Aai Prins (voorzitter), Eric Metz en Wim Honselaar)